

Wittgenstein pähkinänkuoressa

Arto Tukiainen

Vastauksena Tommi Uschanovin kirjoituksiin edellisissä *Minervan Pölyissä* esitän Joukon huomioita, jotka tiivistävät näkemykseni Wittgensteinin kirjoituksista.

I Varhainen Wittgenstein

1. Wittgenstein tarkoitti eettisellä arvolauseella ehdotonta arvolauseetta. Ehdoton arvolause oli hänen mukaansa maailman eli elämän arvoa tai arvottomuutta koskeva lause, jota ei ole mahdollista perustella tai osoittaa virheelliseksi viittaamalla tosiasialauseisiin. *Ehdottomat arvolauseet eivät siis viittaa välinearvojen vastakohdaksi asetettuihin itseisarvoihin.* Itseisarvolauseita voidaan nimittää perustella vetoamalla arvostellun asian tosiasiallisiin piirteisiin. Jos esimerkiksi onnellisen elämän kriteerinä on se, tunnetaan-ko elämässä mielihyvää, niin silloin mielihyvän täyteinen elämä on onnellista. Itseisarvolauseet eivät ole arationaalisia. Ne ovat Wittgensteinin luokittelussa suhteellisia arvolauseita. (Kaikki suhteelliset arvolauseet eivät siis ole "pelkkiä tosiasialauseita", toisin kuin Wittgenstein esittää.)
2. Wittgensteinin etiikan arationaalisuus tarkoittaa, että ehdottoman arvolauseen oikeellisuudelle ei voi olla mitään kriteerejä. Tosiseikkojensa puolesta identtisiä maailmoja voidaan sanoa mielivaltaisesti joko arvokkaiksi tai arvottomiksi. *Wittgensteinin etiikan lauseet ovat tosiseikkoihin nähden satunnaisia.*
3. *Wittgensteinin etiikalla ei ole käytännöllistä merkitystä.* Olipa elämä (ml. ne asenteet ja tahdon suunnat, joiden sisällölle on mahdollista antaa kriteerejä) millaista tahansa, sitä voidaan sanoa eetti-

sessä mielessä millaiseksi tahansa. Kukaan ei voi elää tämän etiikan mukaisesti tai sen vastaisesti, koska on mahdotonta anfaa kriteerejä sille, mikä on oikea ja mikä väärä tie.

4. *Mielettömiä eivät ole etiikan lauseet sinänsä vaan Wittgensteinin tulkinta niistä.* Tämä tulkinta vasta tekee niistä tosiseikkoihin nähden satunnaisia ja tässä suhteessa mielettömiä. Mielettömyys ei ole siinä, että ehdottomat arvolauseet eivät ole tosiasialauseita, vaan siinä, että hyvän ja pahan käsitteet menettävät merkityksensä, jos kumpaakin niistä voidaan soveltaa mihin tahansa elämään.
5. *Transsendentaalinen subjekti, jonka tahto muka on hyvän ja pahan kannatteena, on maailman tosiseikkoihin nähden mielivaltainen oletamus.* Mikään kokemus ei voi vahvistaa tämän olettamuksen totuutta tai epätotuutta.
6. *Ajatus transsendentaalisen logiikan olemassaolosta on maailman tosiseikkoihin nähden mielivaltainen oletamus.* Mikään tosiseikka ei voi puhua sen puolesta eikä sitä vastaan.
7. *Jos väitetään, että maailman tosiseikat ovat välttämättä transsendentaalisen logiikan mukaisia, on vastattava, että tällöin ilmaisulla "logiikan mukaisuus" ei ole mieltä, koska ilmaisulla "logiikan vastaisuus" ei ole mitään mahdollista sovellusta.* Käsitteellisen vastakkainasettelun mielekkyys edellyttää, että toinen sen osapuolista ei kata kaikkia mahdollisia tapauksia. Sama vastaus on annettava silloinkin, jos joku sanoo, että transsendentaalinen etiikka ei suinkaan ole satunnaista vaan välttämätöntä, koska eettisen arvon tai arvottomuuden olemassaolo ei riipu lainkaan maailman tosiseikoista.
8. *Elämä ei voi ilmentää wittgensteinilaisittain ymmärrettyä ehdoton-*

ta arvoa, toisin kuin Wittgenstein itse väittää. Jos arvokas ja arvoton elämä voivat olla täsmälleen samanlaisia, siis jos arvon ilmenemistä ei voida erottaa sen ilmenemättömyydestä, puheella arvon ilmenemisestä ei ole mitään mieltä.

9. *Ei ole niin, että on olemassa jotakin korkeampaa, mistä me emme voi puhua, vaan niin, että oletus tuollaisesta korkeammasta on mieli-
valtainen.*

II Myöhäis-Wittgenstein

Olen oppinut Wittgensteinilta erityisesti näitä asioita:

1. *Filosofiassa on tavallista, että ihmiset eivät ymmärrä mitä sanovat.*
2. *Filosofiassa ihmiset sanovat usein enemmän kuin tietävät.*
3. *Filosofisessa ajattelussa kannattaa kiinnittää huomiota konkreettisten tapausten kirjoon sen sijaan, että pitäytyisi yleistyksissä ja yhdes-
sä esimerkissä.*
4. *On luovuttava teoreettisesta asenteesta filosofian kysymyksiin. Ku-
kaan ei tarvitse etiikan teoriaa, tieteenfilosofista teoriaa, mielenfiloso-
fista teoriaa tms.*

5. *Filosofiset kysymykset ovat yhtä vaihtelevia kuin ne tavat, joilla ihmiset elävät ja puhuvat. Ei ole mitään olennaisten kysymys-*

ten joukkoa, joka olisi kaikille yhteinen ja pysyisi samana.

6. *Useimmissa tapauksissa filosofisen ajattelun tavoitteena on ajatusten selväneminen.*

Näissä suhteissa Wittgensteinin olisi kannattanut olla tarkempi:

1. *Wittgenstein jättää usein erittäin epämääräiseksi, kenen tai miltä laisten ihmisten ongelmia hän käsittelee. Tämä on hämmentävää, koska toisaalta hän painottaa, että elämänmuodot voivat vaihdella historiallisesti ja maantieteellisesti.*

2. *Luonnollisten kielten eroavaisuuksien merkitys filosofisten ongelmien synnylle jää Wittgensteinin kirjoituksissa lähes tyystin huomiotta. Tämä on kummallista, koska hän itse viittaa siihen, että filosofiset ongelmat koskevat usein sanojen ja ilmaisutapojen merkitystä. Filosofinen maailmankansalaisuus on sokeutta eroille ja paikallisuuksille.*

3. *Wittgenstein ei tuo tarpeeksi selvästi esiin, että joskus filosofisen ongelman ratkaisu edellyttää muutosta itse elämässä eikä ainoastaan siinä tavassa, jolla filosofiassa näemme tämän elämän.*

4. *Kieleen liittyvien näkemystemme selvittäminen on Wittgensteinilla liiankin korostuneessa asemassa. Esimerkiksi mielenfilosofiset ja yhteiskuntafilosofiset keskustelut eivät rajaudu pelkästään käsitteelliseksi selvennyksiksi. Kyse voi pikemminkin olla esimerkiksi maailmankatsomuksemme sisällön tavoittamisesta ja muuttamisesta, siis jostakin pohjimmiltaan psykologisesta asiasta.*

Wittgenstein-keskustelu päättyy tältä erää tähän. -toimitus

